

ศึกษาเปรียบเทียบระบบและวิธีการเลือกตั้ง ส.ส. ของไทย
ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (พ.ศ.2540)
กับระบบและวิธีการเลือกตั้ง ส.ส. ตามกฎหมายของเยอรมัน

นายจำนงค์ ถาวรวิสิทธิ์

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชานิติศาสตร์ ภาควิชานิติศาสตร์
คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2542

ISBN 974-334-954-5

ลิขสิทธิ์ของ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

I 192.56599

**The Study of Thai Members of Parliament Electoral System and Method
focusing on the Constitution of the Kingdom of Thailand B.E. 2540
in comparison with the Member of Parliament Electoral System and Method of
Legal System of the Federal Republic of Germany**

Mr. Jamnong Thavornvisith

**A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Laws in Laws**

Department of Law

Faculty of Law

Chulalongkorn University

Academic Year 1999

ISBN 974-334-954-5

หัวข้อวิทยานิพนธ์

ศึกษาเปรียบเทียบระบบและวิธีการเลือกตั้ง ส.ส. ของไทย
ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (พ.ศ.2540) กับระบบ
และวิธีการเลือกตั้ง ส.ส. ตามกฎหมายของเยอรมัน

โดย

นายจำนงค์ ถาวรวิสิทธิ์

ภาควิชา

นิติศาสตร์

อาจารย์ที่ปรึกษา

รองศาสตราจารย์ ดร. นันทวัฒน์ บรมานันท์

คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้หัวข้อวิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาโท

..... คณะบดีคณะนิติศาสตร์
(รองศาสตราจารย์ ธงทอง จันทรางศุ)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการ
(ศาสตราจารย์ ดร.ไพศิษฐ์ พิพัฒน์กุล)

..... อาจารย์ที่ปรึกษา
(รองศาสตราจารย์ ดร.นันทวัฒน์ บรมานันท์)

..... กรรมการ
(ศาสตราจารย์ ดร.บรรศักดิ์ อูวรรณโณ)

..... กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร.กมลชัย รัตนสกาวงศ์)

..... กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร.บุญศรี มีวงศ์อุโฆษ)

จำนงค์ ถาวรวิสิทธิ์ : ศึกษาเปรียบเทียบระบบและวิธีการเลือกตั้ง ส.ส.ของไทย ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (พ.ศ.2540) กับระบบและวิธีการเลือกตั้ง ส.ส. ตามกฎหมายของเยอรมัน (The Study of Thai Members of Parliament Electoral System and Method focusing on the Constitution of the Kingdom of Thailand B.E. 2540 in comparison with the Member of Parliament Electoral System and Method of Legal System of the Federal Republic of Germany) อ.ที่ปรึกษา : รศ.ดร. นันทวัฒน์ บรรมานันท์, 192 หน้า. ISBN 974-334-954-5.

ระบบการเลือกตั้งแบบสัดส่วนของเยอรมัน เป็นระบบการมีผู้แทนแบบเป็นสัดส่วนโดยมีบุคคลเป็นองค์ประกอบ ยึดหลักการของสัดส่วนเป็นหลักสำคัญ กล่าวคือถ้าพรรคการเมืองได้คะแนนเสียงที่สองเป็นสัดส่วนเท่าใดก็จะได้จำนวน ส.ส. เท่านั้น คะแนนเสียงที่สองตามบัญชีรายชื่อจะเป็นตัวชี้จำนวน ส.ส.อย่างแท้จริง และจะทำหน้าที่ชดเชยให้พรรคการเมืองต่าง ๆ มีจำนวน ส.ส. ตามสัดส่วนคะแนนที่ตนได้รับจริง กล่าวคือ หลังจากนำจำนวน ส.ส.จากคะแนนเสียงที่หนึ่ง ซึ่งเลือกตั้งแบบเสียงข้างมากอย่างง่ายจากเขตเลือกตั้งเขตละ 1 คน มาหักจากจำนวน ส.ส. ตามสัดส่วนบัญชีรายชื่อแล้วได้ผลต่างเท่าใดก็ให้เอาจำนวน ส.ส. ตามลำดับในบัญชีรายชื่อมาชดเชยตามจำนวนนั้น จุดเด่นของการเลือกตั้งแบบสัดส่วนของเยอรมัน คือ กฎหมายว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาเยอรมัน (BWG) ยึดถือหลักการว่าคะแนนเสียงของประชาชนทุกคนจะต้องมีผลต่อการจัดสรรที่นั่งของ ส.ส. และในขณะเดียวกันก็ประสานความนิยมสูงสุดในตัวบุคคลของแต่ละเขตเลือกตั้ง มีผลให้คะแนนเสียงของผู้ใช้สิทธิเลือกตั้งไม่สูญเปล่า พรรคการเมืองต่าง ๆ จะได้รับจำนวนที่นั่ง ส.ส.อย่างเป็นธรรม ส่วนระบบและวิธีการเลือกตั้ง ส.ส. ของไทยตามรัฐธรรมนูญและกฎหมายเลือกตั้งได้บัญญัติให้นำระบบสัดส่วนจากบัญชีพรรคจำนวน 100 คน มาใช้ผสมกับระบบแบ่งเขตเลือกตั้งโดยเสียงข้างมากอย่างง่าย เขตละ 1 คน จำนวน 400 เขต ในลักษณะเป็นแบบผสมแท้ ซึ่งจะแยกบัญชีผู้ได้คะแนนเสียงข้างมากจากเขตเลือกตั้งกับคะแนนเสียงที่เลือกตั้งจากบัญชีรายชื่อของพรรคอย่างเด็ดขาด ในประเด็นนี้ ได้ก่อให้เกิดผลเสียหรือจุดอ่อน ที่สมควรพิจารณาเป็นอย่างยิ่ง กล่าวคือ การเลือกตั้งตามระบบเสียงข้างมากอย่างง่ายใน 400 เขตเลือกตั้ง จะก่อให้เกิดคะแนนสูญเปล่าจำนวนมหาศาล คะแนนเสียงที่ลงให้กับผู้ที่แพ้เลือกตั้งในแต่ละเขตเลือกตั้งของพรรคการเมืองต่าง ๆ เมื่อรวมกันทั้งประเทศแล้ว จะมีจำนวนสัดส่วนเปอร์เซ็นต์ที่สูงมาก ทำให้จำนวนคะแนนรวมจากเขตเลือกตั้งไม่สมดุลกับจำนวนที่นั่ง ส.ส. ซึ่งไม่เป็นธรรม

นอกจากนี้ ยังมีสาระสำคัญจุดเด่นจุดด้อย และข้อดีข้อเสียที่แตกต่างกัน อีกจำนวนหลายประการ ตั้งแต่เรื่องโครงสร้างพื้นฐานทางการเมือง ตลอดไปจนถึงเรื่องการตรวจสอบคัดค้านและการดำเนินคดีการเลือกตั้ง ส.ส. รวมถึงผลกระทบต่อกระทำการทางการเมือง ซึ่งจะเป็ประโยชน์ในการปรับปรุงแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายในโอกาสต่อไป

ภาควิชานิติศาสตร์.....
สาขาวิชานิติศาสตร์.....
ปีการศึกษา2542.....

ลายมือชื่อนิสิต
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาร่วม

Jamnong Thavornvisith : The Study of Thai Members of Parliament Electoral System and Method focusing on the constitution of the Kingdom of Thailand B.E. 2540 in comparison with the Member of Parliament Electoral System and Method of Legal System of the Federal Republic of Germany. : Assoc. Prof. Dr. Nantawat Boramanand, 192 pp. ISBN 974-334-954-5

The proportional election in Germany is a system of proportion of members of parliament where an elected member is a component of the allotment. If the political party gains second votes according to the vote name lists in proportion to the number of votes for their lists, this will be the numbers of members of parliament. The second votes cast according to the vote name lists will be an indicator of the number of real members of parliament. Also, it will compensate to the political party, the number of members of parliament in allotment. In other words, the number of constituency seats obtained by the parties is deducted from the number of list seats and the remainder given to the candidates in the order in which they appear on their respective lists. The distinctive feature of the German proportional election is the principle that the votes of German citizens are counted for the seats allocated in the parliament as provided by the Federal Electoral Law (BMG). Moreover, this type of election brings up the popularity of candidate of the parliament election and the votes from the voters are not a total loss, while parties have seats in the parliament fairly. Thailand uses the proportional election from the vote name lists at the amount of 100 candidates. It is the mixed system distributed by each constituency and simply the majority votes from each constituency, altogether 400 constituencies. This mixed system will separate the vote name lists from constituency and the votes cast from the vote name list of the parties. This issue must be considered seriously because there are advantages and disadvantages in the system. The simple majority election in 400 constituencies will cause major losses on votes cast. The votes cast for candidates who lose in each constituency of each party will be a proportionately high percentage, as a consequence, total votes cast will be imbalanced with the number of members of parliament.

Furthermore, there are several major advantages and disadvantages in the mixed system starting from the principle of political structure through the checking process and the election trial, which impact political procedures. The thesis suggests amendment of the electoral laws later on.

ภาควิชา นิติศาสตร์
สาขาวิชา นิติศาสตร์
ปีการศึกษา 2542

ลายมือชื่อผู้นิสิต
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาร่วม

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ประสบความสำเร็จลงด้วยดี เพราะความกรุณาอย่างยิ่งของ
รองศาสตราจารย์ ดร.นันทวัฒน์ บรมานันท์ อาจารย์ที่ปรึกษา ที่ได้ให้ความกรุณาดูแลติดตาม ให้คำ
แนะนำปรึกษาและตรวจสอบความสมบูรณ์ถูกต้องของแนวคิด และหลักการในการศึกษา เพื่อจัดทำ
วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ซึ่งผู้เขียนขอกราบขอบพระคุณท่านอาจารย์เป็นอย่างสูงไว้ ณ โอกาสนี้

พร้อมนี้ ผู้เขียนขอกราบขอบพระคุณคณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ทุกท่าน ที่กรุณา
ให้คำแนะนำ ชี้แนะแนวทาง การจัดทำวิทยานิพนธ์ กล่าวคือ ศาสตราจารย์ ดร.ไพศิษฐ์ พิพัฒน์กุล
ประธานกรรมการ ศาสตราจารย์ ดร.บวรศักดิ์ อูวรรณโณ รองศาสตราจารย์ ดร.กมลชัย
รัตนสกววงศ์ และรองศาสตราจารย์ ดร.บุญศรี มีวงศ์อุโฆษ กรรมการ นอกจากนี้ขอขอบคุณ
เจ้าหน้าที่ห้องบัณฑิตศึกษาคณะศึกษาศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ที่กรุณาให้ความช่วยเหลือ อำนวย
ความสะดวกตลอดมาจนสำเร็จการศึกษาในครั้งนี้

นอกจากนี้ ขอขอบคุณ นางแอนนา ถาวรวิสิทธิ์ ภรรยาของผู้เขียน ซึ่งเป็นคู่คิดและ
คอยให้กำลังใจ รวมถึงนางรุ่งทิวา ชัยกิจนุภาพ ผู้พิมพ์วิทยานิพนธ์

ประการสุดท้าย การที่ผู้เขียนได้มีโอกาสศึกษาเล่าเรียนตั้งแต่ชั้นประถมศึกษา
จนกระทั่งสำเร็จการศึกษาในระดับมหาบัณฑิต ก็ด้วยพระคุณอย่างสูงยิ่งของบิดาและมารดาของ
ผู้เขียน จึงขอกราบขอบพระคุณมา ณ โอกาสนี้

จำนงค์ ถาวรวิสิทธิ์

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	จ
กิตติกรรมประกาศ	ฉ
บทที่ 1 บทนำ	1
- ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
- วัตถุประสงค์ของการศึกษา	3
- ขอบเขตของการศึกษา	3
- สมมติฐานของการศึกษา	5
- ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการศึกษา	5
บทที่ 2 แนวความคิดทฤษฎีและระบบและวิธีการเลือกตั้ง ส.ส.	6
2.1 ความหมายและความสำคัญของการเลือกตั้ง ส.ส.	6
2.2 ทฤษฎีซึ่งเป็นที่มาของการเลือกตั้ง ส.ส.	7
2.2.1 การใช้อำนาจอธิปไตยของราษฎร	7
2.2.1.1 ราษฎรใช้อำนาจอธิปไตยโดยตรง	
(Le gouvernement direct)	8
2.2.1.2 ราษฎรใช้อำนาจอธิปไตยโดยทางผู้แทน	
(Le gouvernement indirect)	8
2.2.1.3 ราษฎรใช้อำนาจอธิปไตยกึ่งโดยตรง	
(Le gouvernement semi- direct).....	9
2.2.2 ทฤษฎีประชาธิปไตย	9
2.2.3 ทฤษฎีว่าด้วยอำนาจอธิปไตยเป็นของปวงชน	9
2.2.4 ทฤษฎีว่าด้วยอำนาจอธิปไตยเป็นของชาติ	10
2.2.5 หลักเกณฑ์ขั้นมูลฐานอันเป็นหลักสากลของการเลือกตั้ง	11
2.2.6 บทวิเคราะห์เกี่ยวกับทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการเลือกตั้ง ส.ส.	12

บทที่ 3 ระบบและวิธีการเลือกตั้ง ส.ส. ของไทย	13
3.1 สภาพการณ์การเลือกตั้ง ส.ส. ของประเทศไทย	13
3.2 ประวัติการเลือกตั้งทั่วไป (General Election) ของไทย	14
3.3 เหตุการณ์ทางการเมืองที่น่าสนใจ สาเหตุหนึ่งของการเปลี่ยนแปลง	19
3.3.1 การย้ายพรรคของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร	19
3.3.2 การแบ่งเขตทางการเมืองและการร่วมรัฐบาล	20
3.3.3 การสมัครรับเลือกตั้งเป็น ส.ส.	21
3.3.4 การปฏิรูปทางการเมือง.....	22
3.4 ประเทศไทยกับระบบการเลือกตั้งแบบเสียงข้างมากรอบเดียว หรือเสียงข้างมาก อย่างง่าย	25
3.4.1 เป้าหมายการเลือกตั้งในวิธีการเลือกตั้งแบบเสียงข้างมากรอบเดียว หรือเสียงข้างมากอย่างง่าย	25
3.4.2 การใช้เงินในการเลือกตั้งในวิธีการเลือกตั้ง แบบเสียงข้างมากรอบเดียว หรือเสียงข้างมากอย่างง่าย	26
3.4.3 ระบบการเลือกตั้งแบบเสียงข้างมากรอบเดียว หรือเสียงข้างมาก อย่างง่ายในประเทศอังกฤษ	28
3.4.4 ประเทศไทยและการเลียนแบบระบบการเลือกตั้งแบบเสียงข้างมาก รอบเดียวหรือเสียงข้างมากอย่างง่ายของอังกฤษ	29
3.5 การเลือกตั้งระบบผสม (Mix Representation) ในรัฐธรรมนูญ แห่งราชอาณาจักร (พ.ศ. 2540) หมายความว่าอย่างไร.....	31
3.6 การกำหนดให้การเลือกตั้ง ส.ส. เป็นแบบผสมระหว่างการเลือกตั้งระบบสัดส่วน ตามบัญชีรายชื่อของพรรค และการเลือกตั้งแบบแบ่งเขต เขตละ 1 คน	33
3.6.1 ข้อควรพิจารณาในระบบการเลือกตั้งแบบผสม	35

3.7 การถือเขตประเทศเป็นเขตเลือกตั้งเขตเดียว (Nation List)	36
3.7.1 ข้อดีของการไม่แบ่งเขตเลือกตั้งหรือมีเขตเลือกตั้งเขตเดียว	37
3.7.2 ข้อเสียของการไม่แบ่งเขตเลือกตั้งหรือมีเขตเลือกตั้งเขตเดียว	38
3.8 การเลือกตั้งแบบแบ่งเขตเลือกตั้ง เขตละ 1 คน ตามรัฐธรรมนูญ	
แห่งราชอาณาจักรไทย (พ.ศ.2540)	39
3.8.1 เหตุผลสนับสนุนการเลือกตั้งแบบแบ่งเขตเลือกตั้ง เขตละ 1 คน	40
3.8.2 เหตุผลคัดค้านการเลือกตั้งแบบแบ่งเขตเลือกตั้ง เขตละ 1 คน	44
3.8.3 วิเคราะห์ข้อโต้แย้งการเลือกตั้งแบบแบ่งเขตเลือกตั้ง เขตละ 1 คน	45
3.8.4 ความเห็นของสมาชิกสภาร่างรัฐธรรมนูญ กรณีการเลือกตั้งแบบแบ่งเขต เลือกตั้ง เขตละ 1 คน	46
3.8.5 ข้อพิจารณาการนำระบบเสียงข้างมากรอบเดียว หรือเสียงข้างมาก อย่างง่าย มาใช้ในการเลือกตั้งแบบแบ่งเขตเลือกตั้ง เขตละ 1 คน	47
3.8.6 ข้อวิพากษ์วิจารณ์การใช้ระบบการเลือกตั้งแบบเสียงข้างมากรอบเดียว หรือเสียงข้างมากอย่างง่าย	47
3.8.7 จำนวน ส.ส.จากการเลือกตั้งแบบแบ่งเขตเลือกตั้ง เขตละ 1 คน พร้อมบทวิเคราะห์	50
3.8.8 หลักการและวิธีการคำนวณการแบ่งเขตเลือกตั้ง กรณีการเลือกตั้ง แบบแบ่งเขตเลือกตั้ง เขตละ 1 คน	51
3.9 การเลือกตั้งแบบบัญชีรายชื่อพรรคหรือการเลือกตั้งแบบสัดส่วน	53
3.9.1 เหตุผลสนับสนุนการเลือกตั้งแบบบัญชีรายชื่อพรรค หรือการเลือกตั้งแบบสัดส่วน	55
3.9.2 ผลกระทบจากระบบการเลือกตั้งแบบบัญชีรายชื่อพรรคหรือ แบบสัดส่วน	56
3.9.3 วิธีการคำนวณจำนวน ส.ส. แบบบัญชีรายชื่อพรรคหรือแบบสัดส่วน	57
3.9.4 ข้อเสนอแนะในการเสนอชื่อในบัญชีรายชื่อของพรรคการเมือง	60

3.10 การสมัครรับเลือกตั้ง ส.ส.	60
3.10.1 คุณสมบัติของผู้มีสิทธิสมัครรับเลือกตั้ง	60
3.10.2 การสมัครรับเลือกตั้งแบบแบ่งเขตเลือกตั้งและแบบบัญชีรายชื่อ	63
3.10.2.1 ผู้สมัครรับเลือกตั้งสามารถสมัครรับเลือกตั้งแบบแบ่งเขตเลือกตั้ง หรือแบบบัญชีรายชื่อได้เพียงแบบเดียว	63
3.10.2.2 การสมัครรับเลือกตั้งแบบแบ่งเขตเลือกตั้ง	63
3.10.2.3 การสมัครรับเลือกตั้งแบบบัญชีรายชื่อ.....	64
3.10.3 การสมัครรับเลือกตั้งแบบอิสระ	64
3.11 การเป็นผู้แทนของชนกลุ่มน้อย	65
3.12 สิทธิและหน้าที่ในการลงคะแนนเลือกตั้ง.....	65
3.12.1 การให้สิทธิและการกำหนดให้การเลือกตั้งเป็นหน้าที่	65
3.12.2 การเสียสิทธิจากการไม่ไปใช้สิทธิเลือกตั้ง	66
3.12.3 ข้อสังเกต ว่าด้วยสิทธิและหน้าที่ในการลงคะแนนเลือกตั้ง ตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ และกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญ	68
3.13 ผู้มีสิทธิเลือกตั้ง	69
3.13.1 ข้อสังเกตการกำหนดลักษณะต้องห้ามมิให้ใช้สิทธิเลือกตั้ง	71
3.14 บัญชีรายชื่อผู้มีสิทธิเลือกตั้ง	72
3.15 กระบวนการและวิธีการลงคะแนนเลือกตั้ง	73
3.16 การลงคะแนนเลือกตั้งสำหรับผู้มีสิทธิเลือกตั้งซึ่งอยู่นอกเขตเลือกตั้ง	74
3.16.1 การจัดการเลือกตั้งนอกราชอาณาจักร	74
3.16.2 การใช้สิทธิเลือกตั้งสำหรับผู้มีถิ่นที่อยู่นอกราชอาณาจักร	76
3.17 การให้นำหีบบัตรเลือกตั้งไปเทนับรวมกัน ณ ที่แห่งใดแห่งหนึ่ง	76
3.18 กรณีพรรคการเมืองได้คะแนนเสียงน้อยกว่าร้อยละ 5	78
3.19 การใช้อำนาจระหว่างการเลือกตั้งของรัฐบาลและเจ้าหน้าที่ของรัฐ	78
3.19.1 การใช้อำนาจระหว่างการเลือกตั้งของรัฐบาล	78
3.19.2 การใช้อำนาจระหว่างการเลือกตั้งของเจ้าหน้าที่ของรัฐ	79

3.20 การกำหนดวงเงินค่าใช้จ่ายและการกำหนดให้รัฐต้องสนับสนุน พรรคการเมืองและผู้สมัครรับเลือกตั้ง	80
3.21 การเลือกตั้งแบบสัดส่วนตามบัญชีรายชื่อพรรคและการเลือกตั้งแบบเขตเล็ก คนเดียว จะแก้ปัญหาค่าใช้จ่ายได้หรือไม่.....	81
3.21.1 การลดและการจัดการซื้อสิทธิขายเสียง และเปิดโอกาสให้คนมี ความสามารถ เข้าสู่ระบบการเมืองตามรัฐธรรมนูญฉบับใหม่	82
3.22 กฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญกับการแก้ไขปัญหาการทุจริตการเลือกตั้ง	84
3.23 องค์กรผู้รับผิดชอบการเลือกตั้งตามรัฐธรรมนูญ ฉบับใหม่	86
3.24 คณะกรรมการการเลือกตั้ง	87
3.25 การจัดองค์กรคณะกรรมการการเลือกตั้งในแต่ละระดับ	90
3.26 การตรวจสอบค่าใช้จ่ายของผู้สมัครรับเลือกตั้ง	93
3.26.1 การกำหนดจำนวนเงินค่าใช้จ่าย	93
3.26.2 การตรวจสอบการใช้จ่าย	94
3.26.3 หลักเกณฑ์ และวิธีประกาศผลการตรวจสอบค่าใช้จ่าย.....	96
3.27 การเปลี่ยนแปลงการดำเนินคดีและการคัดค้านการเลือกตั้ง ส.ส.	97
3.27.1 การดำเนินคดีและการคัดค้านการเลือกตั้งตามกฎหมายเลือกตั้ง ในอดีต	97
3.27.2 การดำเนินคดีและการคัดค้านการเลือกตั้งตามกฎหมายเลือกตั้ง ฉบับปัจจุบัน	98
บทที่ 4 ระบบการเลือกตั้งแบบสัดส่วนตามกฎหมายเยอรมัน	101
4.1 ประวัติความเป็นมาของกฎหมายเลือกตั้งเยอรมัน	101
4.1.1 อาณาจักรโรมันอันศักดิ์สิทธิ์แห่งชนเผ่าเยอรมัน	101
4.1.2 สาเหตุและผลการเปลี่ยนแปลงระบบและวิธีการเลือกตั้ง ส.ส. ที่สำคัญช่วงหลังการปฏิวัติในฝรั่งเศส	102
4.1.3 สาเหตุและผลการเปลี่ยนแปลงระบบและวิธีการเลือกตั้งเป็น ระบบสัดส่วนใน รัฐธรรมนูญไวมา (Weimar).....	105
4.1.4 การเลือกตั้งสมาชิกสภาเยอรมันในช่วงรัฐเผด็จการ.....	107
4.1.5 ความพยายามแก้ไขปัญหาค่าใช้จ่ายเลือกตั้งสมาชิกสภาแห่งอาณาจักร ภายหลังสงครามโลกครั้งที่สอง.....	108

4.1.6 ปัญหาทางการเมืองที่สำคัญของเยอรมันก่อนสิ้นสงครามโลกครั้งที่ 2 (พฤษภาคม ค.ศ.1945)	110
4.1.7 การแก้ไขปัญหาจากการบังคับใช้กฎหมายเลือกตั้งสมัยรัฐธรรมนูญ ไวมาร์	111
4.1.8 การรวมเยอรมันเป็นหนึ่งเดียวและนำกฎหมายพื้นฐานของเยอรมัน ตะวันตกมาเป็นรัฐธรรมนูญของประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมัน	112
4.2 สภาผู้แทนราษฎรตามกฎหมายเลือกตั้งเยอรมันในปัจจุบัน.....	114
4.2.1 สภาผู้แทนราษฎรแห่งสหพันธ์	114
4.2.2 สถานะและองค์ประกอบของสภาผู้แทนราษฎรแห่งสหพันธ์	116
4.2.3 จำนวน ส.ส. ของสหพันธ์รัฐ	117
4.3 กฎหมายเลือกตั้งของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมัน	118
4.3.1 เนื้อหาและภารกิจของการเลือกตั้งในนิติรัฐ	118
4.3.2 หลักเกณฑ์พื้นฐานของการเลือกตั้งตามกฎหมายพื้นฐาน.....	119
4.3.2.1 หลักความทั่วไปของการเลือกตั้ง (Grundsatz der Allgemeinheit der Wahl)	120
4.3.2.2 หลักการเลือกตั้งโดยตรง (Unmittelbarkeit der Wahl).....	121
4.3.2.3 หลักการเลือกตั้งโดยเสรี (Grundsatz der Freiheit der Wahl)	121
4.3.2.4 หลักการเลือกตั้งโดยเสมอภาค (Grundsatz der Gleichheit der Wahl).....	123
4.3.2.5 หลักการเลือกตั้งโดยลับ (Grundsatz der geheimen Wahl)	125
4.4 การบัญญัติหลักเกณฑ์การเลือกตั้งตามกฎหมายว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิก สภาแห่งราชอาณาจักร	126
4.5 ระบบการเลือกตั้งแบบผสมผสานตามกฎหมายเลือกตั้งเยอรมันใน ปัจจุบัน.....	127
4.5.1 ระบบการเลือกตั้งแบบผสมของเยอรมัน (Personalized Proportional Representation)	127

4.5.1.1 ระบบการเลือกตั้งของประเทศเยอรมัน เรียกว่า "ระบบการมีผู้แทนแบบเป็นสัดส่วน โดยมีบุคคลเป็นองค์ประกอบ" (Personalized Proportional Representation)	127
4.5.1.2 การเสนอชื่อในบัญชีรายชื่อพรรคการเมืองตามระบบสัดส่วน.....	127
4.6 การสมัครรับเลือกตั้ง.....	128
4.6.1 แนวความคิดเกี่ยวกับการสมัครรับเลือกตั้ง	128
4.6.2 พรรคการเมืองที่ส่งผู้สมัครรับเลือกตั้ง	129
4.6.2.1 การประกันเสรีภาพและจดทะเบียนพรรคการเมือง	129
4.6.2.2 กรณีพรรคการเมืองได้คะแนนเสียงน้อยกว่าร้อยละ 5	130
4.6.3 การจัดทำบัญชีรายชื่อผู้สมัครรับเลือกตั้งโดยพรรคการเมือง	131
4.6.4 การสมัครรับเลือกตั้งโดยอิสระ	132
4.7 การลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง	133
4.7.1 การมีคุณสมบัติในการเลือกตั้ง	133
4.7.2 การลงคะแนนเลือกตั้งในกรณีพิเศษ	133
4.7.3 การลงคะแนนเสียงเลือกตั้งแทน	133
4.7.4 การลงคะแนนเสียงทางไปรษณีย์	133
4.8 วิธีการลงคะแนนเลือกตั้ง ส.ส.	133
4.9 วิธีการคำนวณแบ่งสรรที่นั่ง ส.ส.	135
4.9.1 วิธีการคำนวณแบบของด็องท์ (d' Hondt)	135
4.9.2 วิธีการคำนวณแบ่งสรรที่นั่งแบบแฮร์/นิมิเยอร์	135
4.10 คะแนนที่ไม่นำมาคิดคำนวณในการแบ่งสรรที่นั่ง	139
4.11 การคิดคะแนนเลือกตั้ง ส.ส.	139
4.11.1 การคิดคะแนนเสียงที่ 1 ในระบบเสียงข้างมากรอบเดียว หรือเสียงข้างมากอย่างง่าย	139
4.11.2 การคิดคะแนนเสียงที่ 2 ในระบบสัดส่วนความนิยมพรรคการเมือง	140
4.12 การสนับสนุนพรรคการเมืองและผู้สมัครรับเลือกตั้งในการเลือกตั้ง รวมทั้ง ส.ส.	142
4.12.1 การสนับสนุนพรรคการเมืองในการเลือกตั้ง	142
4.12.2 การสนับสนุนผู้สมัครรับเลือกตั้ง และ ส.ส.	143
4.13 การเลือกตั้งช่อมกับเสถียรภาพของรัฐบาล	145

4.14 องค์กรที่ทำหน้าที่เกี่ยวกับการเลือกตั้ง	146
4.14.1 คณะกรรมการการเลือกตั้ง	146
4.14.1.1 คณะกรรมการตรวจคะแนนประจำหน่วยเลือกตั้ง	147
4.14.1.2 คณะกรรมการการเลือกตั้งระดับเขตเลือกตั้ง	147
4.14.1.3 คณะกรรมการการเลือกตั้งระดับมลรัฐ	147
4.14.1.4 คณะกรรมการการเลือกตั้งระดับสหพันธ์	147
4.14.2 คณะกรรมการแบ่งเขตเลือกตั้ง	148
4.15 การตรวจสอบการเลือกตั้ง	150
4.16 การเลือกตั้งทั่วไปครั้งล่าสุดของเยอรมัน เมื่อวันที่ 27 กันยายน 2541	151
4.17 ข้อดีของระบบการเลือกตั้งแบบผสมของเยอรมัน	152
4.18 ข้อสังเกตจากระบบการเลือกตั้งแบบผสมของเยอรมัน	154
บทที่ 5 บทวิเคราะห์เปรียบเทียบ	155
5.1 พื้นฐานความแตกต่างทางด้านโครงสร้าง การต่อสู้ การศึกษา สังคม วัฒนธรรม และพฤติกรรมทางการเมือง.....	155
5.1.1 โครงสร้างทางการเมือง	155
5.1.2 การต่อสู้ทางการเมือง	155
5.1.3 ความแตกต่างทางการศึกษา สังคม และวัฒนธรรม	155
5.1.4 ความสนใจต่อพฤติกรรมทางการเมือง.....	156
5.2 ระบบการเลือกตั้ง	156
5.3 หลักการเลือกตั้งแบบผสมตามนัยกฎหมายเลือกตั้งของทั้ง 2 ประเทศ	157
5.4 การผสมระบบการเลือกตั้ง ส.ส. ของเยอรมัน และของไทย	158
5.5 การเลือกตั้ง ส.ส. ในระบบสัดส่วนของเยอรมันและของไทย.....	160
5.6 การเสนอบัญชีรายชื่อ ส.ส. ของพรรคการเมืองของเยอรมันและของไทย	160
5.7 การคิดคะแนนเลือกตั้งและการพิจารณาแบ่งสรรที่นั่งของทั้งสองประเทศ ต่างกันอย่างไร.....	161
5.8 ความแตกต่างในหลักการและวิธีการแบ่งเขตเลือกตั้ง	161
5.9 จำนวน ส.ส. จากการเลือกตั้งแบบแบ่งเขตเลือกตั้ง เขตละ 1 คน	162

5.10 คุณสมบัติของผู้สมัครรับเลือกตั้งและผู้มีสิทธิเลือกตั้ง	162
5.11 การสมัครรับเลือกตั้งแบบบัญชีรายชื่อและแบบแบ่งเขตเลือกตั้ง เขตละ 1 คน	163
5.12 การสมัคร ส.ส. โดยอิสระไม่สังกัดพรรค	164
5.13 ประชาชนผู้มีสิทธิลงคะแนนเสียงเลือกตั้งของทั้ง 2 ประเทศ	164
5.14 ข้อแตกต่างในการลงคะแนนเลือกตั้ง	165
5.15 คะแนนเสียงเลือกตั้งที่สูญเปล่า	165
5.16 การเป็น ส.ส. ของชนกลุ่มน้อย	166
5.17 การเป็น ส.ส. จำนวนที่นั่งส่วนเกิน.....	166
5.18 องค์กรที่ทำหน้าที่เกี่ยวกับการเลือกตั้งและภารกิจ.....	166
5.18.1 คณะกรรมการการเลือกตั้ง	166
5.18.2 คณะกรรมการแบ่งเขตเลือกตั้ง	167
5.19 การตรวจสอบการเลือกตั้ง ส.ส.....	167
5.20 การเลือกตั้งแบบสัดส่วน เอื้ออำนวยต่อการเลือกตั้งรัฐบาล	168
5.21 ระบบการเลือกตั้งแบบสัดส่วนเกื้อกูลต่อการสร้างระเบียบวินัย พรรคการเมือง	169
5.22 ระบบสัดส่วนตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (พ.ศ.2540) รูปแบบที่ยังไม่สามารถเทียบเคียงกับประเทศอื่นได้	169
บทที่ 6 บทสรุปและข้อเสนอแนะ	175
6.1 ระบบสัดส่วนและการผสมระบบเลือกตั้งที่แตกต่าง	175
6.2 ผลของระบบการเลือกตั้งกรณีการจัดทำบัญชีรายชื่อ ส.ส. กับการดำเนินการทางการเมือง.....	176
6.3 การสมัครรับเลือกตั้งทั้งสองระบบ.....	177
6.4 การสมัครรับเลือกตั้งโดยอิสระ.....	178
6.5 การสนับสนุนการสมัครรับเลือกตั้ง.....	178
6.6 วิธีการลงคะแนนเสียงในบัตรเลือกตั้ง	179
6.7 การควบคุมไม่ให้เกิดพรรคเล็กพรรคน้อยและผู้แทนชนกลุ่มน้อย.....	179

6.8 ส.ส. ส่วนเกิน	180
6.9 คณะกรรมการการเลือกตั้งและคณะกรรมการแบ่งเขตเลือกตั้ง	180
รายการอ้างอิง	
ภาษาไทย	182
ภาษาอังกฤษ	186
ภาคผนวก	188
ประวัติผู้เขียน	192